

ЕКОНОМІКА
УПРАВЛІННЯ
ECONOMICS
MANAGEMENT

УДК 338.2.012(477)

С.В. Григор'єва, економіст, Ін-т проблем ринку та екон.-еколог. дослідж. НАН України, м. Одеса

**ПРОМИСЛОВА ІНТЕГРАЦІЯ Й СТРУКТУРНА
ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ**

С.В. Григор'єва. Промислова інтеграція й структурна політика в Україні. Аналіз промислової інтеграції подається в ракурсі структурної політики. Запропонована концепція інноваційної інтеграції й взаємної модернізації може бути використана для обґрунтування нової структурної політики в Україні.

Ключові слова: структурна політика, промислова інтеграція, модернізація, неоіндустріалізація, вертикальна інтеграція, децентралізація.

С.В. Григорьева. Промышленная интеграция и структурная политика в Украине. Анализ промышленной интеграции представлен в ракурсе структурной политики. Предложенная концепция инновационной интеграции и взаимной модернизации может быть использована для обоснования новой структурной политики в Украине.

Ключевые слова: структурная политика, промышленная интеграция, модернизация, неоиндустриализация, вертикальная интеграция, децентрализация.

S.V. Grygoryeva. Industrial integration and structural policy in Ukraine. The analysis of industrial integration is carried out from the viewpoint of structural policy. The offered concept of innovative integration and mutual modernization can be used for grounding of the new structural policy in Ukraine.

Keywords: structural policy, industrial integration, modernization, neoindustrialization, vertical integration, decentralization.

Криза 2008...2009 рр. показала, що односторонньо сировинна структура робить економіку України особливо вразливою під впливом глобальних потрясінь. Тому наближення другої хвилі кризи підсилює увагу до проблем, пов'язаних із застарілою структурою вітчизняної економіки.

Хоча питання структурної політики набули в літературі широкого висвітлення, діалектика галузевого й інституціонального аспектів структури національної економіки залишається, як і раніше, недостатньо осмисленою. При цьому нерідко недооцінюється подвійний характер самого поняття структури національної економіки, з одного боку, який включає галузеву й технологічну структуру національної економіки, а з іншого боку — інституціональну структуру, пов'язану із процесами концентрації та інтеграції виробництва і втілену в інтегрованих структурах.

Один з найбільш резонансних прикладів комплексного підходу до аналізу галузевого й інституціонального аспектів структурної політики пов'язаний з концепцією неоіндустріалізації [1]. Її автор пропонує внести корективи у традиційне уявлення про індустріалізацію. На противагу

традиційному розгляду індустріалізації як однофазного процесу, що завершується створенням великого машинного виробництва, виділяється дві фази індустріалізації. Перша фаза має своїм результатом електрифікацію продуктивних сил суспільства; результат другої фази — автоматизовані або “технотронні” продуктивні сили суспільства, органічно інтегровані за триєдиною формулою: працівник — ЕОМ — автоматизовані або “безлюдні” засоби виробництва [1, 2].

Новизна даного підходу в тому, що неоіндустріалізація розглядається у щільному зв’язку з вертикальною інтеграцією. Тим самим перетворення галузевої структури економіки виступає в єдності з перебудовою інституціональної структури. Стан децентралізації й дезінтеграції виключає процес неоіндустріальної модернізації.

Коли ж сформується єдиний, вертикально інтегрований, державно-корпоративний промисловий капітал, сировина відразу перестане бути ціллю, бо ціллю будуть готова наукомістка продукція і максимум доданої вартості [1].

Тому важливим є подальший розвиток теорії неоіндустріалізації в напрямку розробки адаптованої до структурних особливостей економіки України концепції інноваційної інтеграції.

Ця концепція виходить із того, що, на відміну від традиційної вертикальної інтеграції, інноваційна інтеграція здійснюється по лінії руху не тільки предметів, але й знарядь праці, які утворюють активні елементи основного капіталу. Така інтеграція розглядається як особливий різновид вертикальної інтеграції, яка не є тотожною її класичній моделі.

Одним з напрямків вертикальної інтеграції в українській важкій промисловості є проникнення металургійних підприємств у галузі з високою доданою вартістю — будівництво, машинобудування, транспорт. Цей напрямок одержав у літературі назву висхідної інтеграції. Наприклад, корпорація “Індустріальний союз Донбасу” (ІСД) здійснює висхідну інтеграцію в напрямку будівництва за допомогою розвитку асфальтових компаній “Укрстальконструкція”, “Київміськбуд-6”, “Новоград” у напрямку транспорту — через “Об’єднаний транспортний холдинг”, у напрямку суднобудування — через Гданський суднобудівний завод [3...5].

Більшість українських ФПГ на початку нульових років віддавали перевагу висхідній вертикальній інтеграції. Так, група “Приват” розвивала діяльність у вагонобудуванні та будівництві. Інша потужна ФПГ “Систем кепітал менеджмент” (СКМ) також почала приділяти увагу розвитку машинобудування й стала акціонером низки вагонобудівних підприємств, але у 2008 р. з початком кризи вийшла із цього бізнесу. Одночасно на початку нульових років, коли відчутним став дефіцит ресурсів, багато металургійних корпорацій, навпаки, розгорнули експансію в сировинні галузі економіки. Це пов’язане насамперед із загостренням дефіциту сировинних ресурсів через асиметричний розвиток сталеплавильного й сировинних секторів. Випереджальне розширення потужностей з виплавки сталі не підкріплювалося адекватним зростанням виробництва залізорудної сировини й коксівних вугіль. Важливим чинником інтеграції “вниз” стало посилення волатильності й нестабільності сировинних ринків. Неможливість більш-менш чітко прогнозувати свої витрати негативно відбилася на ефективності виробничого й фінансового планування діяльності металургійних підприємств. Дефіцит сировини сприяв збільшенню витрат на сировинні ресурси. Внаслідок цього металургійні підприємства змушені були розвивати інтеграцію “вниз” [5].

В Україні на першому етапі таку стратегію розвивали тільки деякі ФПГ. Першою вітчизняною ФПГ, яка сформувала повну вертикально-інтегровану структуру, стала група “Приват”. Вона об’єднала практично всі виробничі рівні в рамках неформального вертикально-інтегрованого комплексу. До його складу входили виробники залізорудної сировини, коксохімічні підприємства, феросплавні й сталеплавильні підприємства. Фактично в рамках цієї структури було налагоджено замкнений виробничий процес (згодом деякі ланки було продано).

СКМ теж енергійно формувала власну сировинну базу. Вона активно інтегрувала сировинні активи, включаючи шахти з видобутку коксівних вугіль, коксохімічні підприємства, гірничо-збагачувальні комбінати, виробництво вогнетривів і флюсів. Інші потужні ФПГ, такі, як ІСД, “Мідленд Груп”, “Ілліч-Сталь”, усвідомили необхідність створення власної сировинної

бази занадто пізно, а тому фактично виявилися відстороненими від процесів розподілу активів у даних галузях.

Проблеми дефіциту сировинних ресурсів, насамперед залізорудних, стали відчутними в Україні у 2002...2004 рр. Це було пов'язано не тільки зі світовими тенденціями. Загостренню даних проблем сприяла приватизація підприємств "Укррудпрома", яка легітимізувала контроль приватного капіталу над підприємствами цього об'єднання. На противагу колишньому власникові — державі, приватний бізнес відмовився субсидіювати підприємства чорної металургії. Тому після цієї приватизації ціна залізорудної сировини почала зростати випереджальними темпами.

Найбільші виробники залізорудної сировини "Приват", СКМ, "Смарт груп" (частка ринку становить біля 80 %) мали значний профіцит сировини, що залишався після внутрішнього споживання. "Фінанси та кредит" взагалі не мала у своїй структурі металургійних активів. Ці групи були зацікавлені в координації цінової політики на ринку. Результатом домовленостей став неформальний пул, який включав найбільших постачальників сировини. Вони протистояли металургійним підприємствам, які не мали власної сировинної бази. Ця лінія конфлікту перемістилася навіть у політичну сферу й стала помітним чинником політичного життя країни.

Конфлікт не міг не активізувати процеси спадної вертикальної інтеграції. У цей час практично всі вітчизняні металургійні ФПГ спромоглися проникнути в суміжні сировинні сектори й тому певною мірою є вертикально інтегрованими.

У складі вертикально інтегрованих ФПГ розмежовують повні, які забезпечені практично всіма видами ресурсів, і неповні, які не здатні самі забезпечити свої потужності сировиною в необхідному обсязі [6]. Відмічається, що металургійні підприємства, які володіють власною сировинною базою, наприклад, комбінати групи "Метінвест", характеризуються ритмічною, безперервною роботою. Навпаки, такі підприємства, як ВАТ "Алчевський металургійний комбінат" (АМК), ВАТ "Дніпровський металургійний комбінат ім. Дзержинського" (ДМКД) ПАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг" (АМКР), ПАТ "Маріупольський МК ім. Ілліча", ВАТ "Запорізький металургійний комбінат "Запоріжсталь", постійно змушені позапланово скорочувати виробництво через проблеми із забезпеченням металобрухтом, залізорудною сировиною або коксом.

Інші автори також підкреслюють зв'язок вертикальної інтеграції з НТП, з розвитком елементів творчості у змісті людської діяльності [7]. Виділяються два типи структуроутворюючих вертикальних ланцюгів. Перший тип ланцюга — це міжгалузевий процес, що починається з видобутку сировини, його збагачення, виробництва напівфабрикатів і т.д., аж до випуску кінцевої продукції. В умовах інтенсифікації НДДКР і їх впровадження у виробництво цей тип ланцюга, якщо він не доповнений ланцюгом другого типу, не має перспектив на майбутнє. Другий тип ланцюга — це міжгалузевий процес, що починається з наукової ідеї, проведення НДДКР, виготовлення й випробування дослідних партій продукції і закінчується налагодженням та відпрацюванням технології її серійного або масового виробництва. Тут явно віддається перевага вертикальним ланцюгам другого типу.

Незважаючи на відмінність цих підходів, загальним у них є те, що і та, й інша модель промислової інтеграції ігнорують об'єктивну необхідність інтеграції по лінії руху машин і устаткування від їхніх виробників до споживачів. Тим часом саме інтеграція за цією лінією є найважливішим напрямком створення інституціональних умов для технологічної модернізації підприємств металургії й машинобудування, що розглядаються як єдиний інституціональний і технологічний комплекс.

У літературі як найважливіший напрямок політики стимулювання вертикально інтегрованих корпорацій пропонується керований розподіл державних ресурсів з урахуванням збалансованості різних рівнів вітчизняних ФПГ. Така рекомендація сама по собі, можливо, є корисною, проте, разом з тим, вбачається дещо однобічною й недостатньою для стимулювання промислової інтеграції. Вона не здатна розв'язати проблеми розвитку металургії, доки технічний рівень металургійних підприємств продовжує залишатися низьким.

Як відомо, використання у вітчизняній металургії застарілих технологій обумовлює високу матеріало-, енерго- і трудомісткість продукції. Металурги витрачають майже вдвічі більше еле-

ктроенергії, ніж їхні конкуренти. Щорічно вітчизняна металургія споживає 6...7 млрд м³ газу, тоді як більшість світових виробників уже давно відмовилися від цього енергоносія, впровадивши технології пилувугільного палива. Крім того, споживання коксу на тонну виплавленого чавуну в Україні становить 500...550 кг, тоді як середня норма у світі становить 270...300 кг. Продуктивність виплавки сталі на вітчизняних підприємствах, обмірювана як виплавка сталі на одного працівника, у 2 рази нижче, ніж у Росії, і у 4 рази нижче, ніж у Японії. Тому в міру збільшення переділу українська продукція усе більше програє конкурентам. Це призвело до збільшення частки продукції з низькою доданою вартістю й переваги напівфабрикатів у структурі металургійного експорту. При цьому в динаміці частина продукції металургії з низькою часткою доданої вартості продовжує збільшуватися. Згідно зі статистичними даними, у структурі експорту гірничо-металургійного комплексу України від 40 до 50 % становлять напівфабрикати (сляби, квадратна заготовка). Наприклад, експортні поставки в країни Південно-Східної Азії на 80 % складаються зі слябів і заготовок [8].

У науковій літературі й урядових програмах відмічається необхідність поступового скорочення обсягів мартенівського виробництва сталі й розширення використання киснево-конверторної технології; збільшення частки виробництва сталі в електропечах, використання методів спеціальної електрометалургії; технічного переоснащення сталеплавильних цехів з використанням установок позапічної обробки сталі типу "піч-ківш" і машин безперервного лиття заготовок; модернізації основного й допоміжного устаткування прокатних цехів, підвищення технічного рівня механізмів і устаткування, автоматизації технологічних процесів; зменшення сировинних і енергетичних витрат у результаті використання ресурсозаощаджувальних технологій і технологій безперервного лиття, оптимізації температурно-деформаційних процесів, зменшення витратних коефіцієнтів виробництва.

Ці завдання висувають відповідні вимоги до виробництва металургійного устаткування. Галузь належить до важкого, тобто металомісткого машинобудування та майже повністю (95 %) зосереджена в Донецькому і Придніпровському економічних районах. Найбільшим підприємством такого типу в Україні є Новокраматорський машинобудівний завод, що випускає пресове й металургійне устаткування, слябінги, прокатні листові стани, важкі металорізальні верстати для металургійної промисловості. Реконструйовано Старокраматорський машинобудівний завод. Великими виробниками металургійного устаткування є Дебальцевський машинобудівний завод, Кадієвський ливарно-механічний завод, Маріупольський завод важкого машинобудування, а також заводи міст Дніпропетровська, Кривого Рога, Марганця.

Машинобудування в Україні перебуває не в кращому технічному стані, ніж металургія. Виробничі потужності машинобудування морально й фізично застаріли, 70 % устаткування машинобудівних підприємств експлуатується більше 15 років. При цьому використовуються ресурсомісткі технології. Машинобудівна галузь вітчизняної промисловості є експорторієнтованою. Приблизно половина продукції реалізується на зовнішньому ринку. Однак цей ринок недиверсифікований і припадає переважно на країни СНД (насамперед — Росію). Часткова відповідність продукції машинобудування вимогам міжнародних стандартів обмежує можливості диверсифікованості її експорту. Недивно тому, що обсяг імпорту машинобудівної продукції більш, ніж у 6 разів перевищує обсяг її експорту.

Уявляється, що вирішувати ці проблеми можна тільки в комплексі. При цьому необхідно виходити з єдності галузевого (технологічного) й інституціонального аспектів структурної політики. Теоретичною основою даного підходу є класичний аналіз К. Маркса сучасного йому процесу індустріалізації англійської економіки. Цей аналіз у світовій економічній літературі вважається класичним вираженням єдності інституціональних і технологічних аспектів дослідження. Причому провідну роль у цій єдності він відводив інституціональним змінам, пов'язаним з розвитком виробничих відносин. Маркс докладно показує, як нові для того часу інститути капіталізму послідовно перетворюють технологію виробництва, починаючи із простої капіталістичної кооперації через мануфактуру до фабрики й великого індустріального виробництва. Аналогічний підхід необхідно використовувати й для розробки концепції неоіндустріалізації.

Комплексний підхід є необхідним не тільки з погляду єдності інституціонального й галузевого (технологічного) аспектів структурної політики, але й для розробки концепції модернізації металургії й машинобудування, які розглядаються як єдиний інституціональний і технологічний комплекс. Відносна новизна запропонованого підходу полягає в тому, що як структуроутворюючі розглядаються лінії руху не тільки предметів, але й знарядь праці — машин і устаткування.

Із цього погляду концепція неоіндустріалізації уявляється неповною, оскільки вона розглядає її у зв'язку, насамперед, із традиційною вертикальною інтеграцією, здійснюваною по лінії руху предметів праці [1]. Неоіндустріалізація розглядається як друга фаза індустріалізації. На першій фазі індустріалізації, у період електрифікації, базисним продуктом була електрика. У період неоіндустріалізації на додаток до електрики з'являється ще один базисний продукт — мікропроцесор. Але основою неоіндустріалізації він стає тільки тоді, коли використовується для виробництва автоматичного устаткування. Неоіндустріалізація — це “цифрова” індустріалізація, пов'язана із виробництвом автоматичного устаткування. Але звідси прямо випливає, що ключовим напрямком промислової інтеграції в період неоіндустріалізації повинні стати, насамперед, лінії руху не предметів, а засобів праці. Проте вважається цілком достатньою для здійснення неоіндустріальної модернізації класичну вертикальну інтеграцію по лінії руху предметів праці з одного технологічного щабля на інший [1, 2].

Тому ця концепція може бути доповнена аналізом можливостей неоіндустріальної інтеграції, здійснюваної, насамперед, по лінії руху машин і устаткування для металургійних підприємств. Це означає структурну політику інноваційної інтеграції — злиття за допомогою обміну акціями металургійних і машинобудівних підприємств, що дозволить модернізувати металургію й машинобудування як єдиний комплекс у послідовності: модернізація машинобудування — модернізація металургії. У рамках цієї інноваційної моделі металургія допомагає модернізувати виробництво металургійного устаткування, привести нову техніку у відповідність із європейськими стандартами ресурсозбереження, і насамперед — енергозбереження. А ці модернізовані машинобудівні підприємства, у свою чергу, повинні забезпечити модернізацію металургії на основі ресурсозаощаджувальної техніки й технологій. При цьому доведеться, мабуть, використовувати для виробництва нового металургійного обладнання імпортовану електроніку через те, що вітчизняна не витримує конкуренції.

Держава може регулювати ці модернізаційні процеси податками. Суми, які спрямовуються металургією на модернізацію цих машинобудівних підприємств, мають звільнитися від податків. Увесь процес взаємної модернізації треба цілком вивести з-під оподаткування. Потрібен закон про інноваційну інтеграцію й спільну модернізацію, що дозволяє на законних підставах виводити з-під оподаткування ці процеси.

Про відповідність запропонованої структурної політики сучасній міжнародній практиці свідчить, наприклад, такий факт. Нині американські компанії планують повернути на батьківщину машинобудівні потужності, раніше винесені в країни з дешевою робочою силою. У січні 2012 р. у США було створено 50 тис. нових робочих місць у машинобудівній галузі. Адміністрація президента Обами відразу відгукнулася на цю позитивну тенденцію й обіцяє підтримувати її зниженням податків, незважаючи навіть на свою загальновідому схильність до доволі жорсткої податкової політики.

Щодо самої процедури інноваційної інтеграції, то вона цілком може бути здійснена за допомогою обміну й наступного перехресного володіння акціями, вельми розповсюдженого в Україні. Правда, поширення тут перехресного володіння акціями пов'язане з низьким рівнем захисту прав міноритарних акціонерів, низьким рівнем розвитку фінансової системи, що обмежують можливості повного викупу. Світовий досвід показує існування подібної моделі в Японії, де вертикальна інтеграція відбувається значною мірою за допомогою перехресного володіння акціями. На відміну від Японії у США вертикальна інтеграція звичайно супроводжується повним викупом однією зі сторін акцій іншої. Головна причина цього полягає в кращому захисті прав міноритарних акціонерів у США, ніж в Японії.

Інституціональна структура економіки традиційно будувалася або по виробничій горизонталі, або по традиційній технологічній вертикалі, заснованій на русі предметів праці, які є елементами обігового капіталу. Такий розвиток інституціональної структури звичайно відбувався стихійно, без активного втручання держави. Розглянута ж пропозиція спрямована на створення інституціональних структур нового типу, у яких поряд з рухом предметів праці (наприклад, металу, який надходить із металургії в машинобудування) як структуроутворюючий виступає рух елементів основного капіталу з машинобудування в металургію. Така складна інституціональна структура не складається стихійно. Для її формування потрібна певна структурна політика, що впливає з єдності її інституціональних і галузевих (технологічних) аспектів. При цьому інституціональні зміни виступають як засіб зміни галузевої й технологічної структури в напрямку галузей високого переділу, оскільки машинобудування означає більш високий ступінь обробки, ніж металургія.

Таким чином, головний висновок полягає в тому, що послідовне розмежування інституціонального й галузевого (технологічного) аспектів структурної політики дозволяє розглядати проблеми модернізації підприємств металургії й машинобудування як єдиного інституціонального й технологічного комплексу, створюваного за допомогою інноваційної інтеграції для забезпечення процесу спільної (взаємної) модернізації.

Запропонована концепція інноваційної інтеграції й взаємної модернізації може бути використана для обґрунтування структурної політики в Україні тільки за умови її подальшої прикладної розробки. Даний підхід відкриває широкі перспективи для конкретних досліджень, спрямованих на доведення запропонованої моделі до впровадження у вітчизняну господарську практику й економічну політику.

Література

1. Губанов, С.С. Неоіндустріалізація плюс вертикальна інтеграція / С.С. Губанов // *Економіст*. — 2008. — № 9. — С. 3 — 27.
2. Губанов, С.С. Путь развития России: назревшее уточнение / С.С. Губанов // *Економіст*. — 2010. — № 4. — С. 35 — 41.
3. Лайко, П.А. Формування системи інтеграційних відносин підприємств / П.А. Лайко, І.І. Долженко. — К.: ННЦ Ін-т аграр. економіки, 2005. — 164 с.
4. Кузьменко, В.П. Вертикальна інтеграція як фактор економічного зростання країн пострадянського простору / В.П. Кузьменко // *Стратегіч. панорама*. — 2002. — № 4. — С. 101 — 112.
5. Євдокімов, Ф.І. До проблеми оцінки ефективності інтеграції промислових підприємств / Ф.І. Євдокімов, Н.В. Розумна // *Економіка пром-сті*. — 2007. — № 1(36). — С. 139 — 145.
6. Молдован, О.О. Вертикальна інтеграція як напрям підвищення конкурентоспроможності підприємств чорної металургії України / О.О. Молдован // *Стратегічні пріоритети*. — 2009. — № 2(11). — С. 145 — 151.
7. Мезоэкономика / И.К. Ларионов, Н.И. Брагин, Т.Р. Тиммербулатов и др. — М.: Дашков и Ко, 2001. — 444 с.
8. Поклонский, Ф.Е. Металлургические комплексы в процессах глобализации / Ф.Е. Поклонский, В.Н. Рашупкина // *Економіка пром-сті*. — 2010. — № 4. — С. 31 — 35.

References

1. Gubanov, S.S. Neoindustrializatsiya plyus vertikal'naya integratsiya [Neoindustrialization plus vertical integration] / S.S. Gubanov // *Economist* [Economist]. — 2008. — # 9. — pp. 3 — 27.
2. Gubanov, S.S. Put' razvitiya Rossii: nazrevshee utochnenie [Russian way of development: the pending specification] / S.S. Gubanov // *Economist* [Economist] — 2010. — # 4. — pp. 35 — 41.
3. Laiko, P.A. Formuvannia systemy intehratsiinykh vidnosyn pidpriemstv [Formation of the system of integration relations of enterprises] / P.A. Laiko, I. I. Dolzhenko. — Kyiv, 2005. — 164 p.
4. Kuzmenko, V.P. Vertykalna intehratsiia yak faktor ekonomichnoho zrostannia krain postradianskoho prostoru [Vertical integration as a factor of economic growth of the countries of the post-Soviet space] / V.P. Kuzmenko // *Stratehich. Panorama*[Strateg. Panorama]. — 2002. — # 4. — pp. 101 — 112.

5. Yevdokimov, F.I. Do problemy otsinky efektyvnosti intehratsii promyslovyykh pidpriemstv [To the problem of evaluating the effectiveness of the integration of industrial enterprises] / F.I. Yevdokimov, N.V. Rozumna // *Ekonomika prom-sti* [Industrial Economics]. — 2007. — # 1(36). — pp. 139 — 145.
6. Moldovan, O.O. Vertykalna intehratsiia yak napriam pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv chornoj metalurhii Ukrainy [Vertical integration as a direction of increasing the competitiveness of ironworks of Ukraine] / O.O. Moldovan // *Stratehichni priorityety* [Strategic priorities]. — 2009. — # 2(11). — pp. 145 — 151.
7. *Mezoeconomika* [Mesoeconomics] / I.K. Larionov, N.I. Bragin, T.R. Timerbulatov and others. — Moscow, 2001. — 444 p.
8. Poklonskiy, F.E. Metallurgicheskie komplekсы v protsessakh globalizatsii [Metallurgical complexes in the processes of globalization] / F.E. Poklonskiy, V.N. Rashchupkina // *Ekonomika promyslovosti* [Industrial Economics]. — 2010. — # 4. — pp. 31 — 35.

Рецензент д-р екон. наук, проф. Ін-ту проблем ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України Харічков С.К.

Надійшла до редакції 22 березня 2013 р.

УДК 338.45.001.2

В.М. Рязанцев, канд. екон. наук,
ООО “Ибис-Киев”, г. Одесса

ТОВАРНОЕ ПРОИЗВОДСТВО И РЫНОК В СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ

В.М. Рязанцев. **Товарне виробництво і ринок у сучасній економіці.** Обґрунтована можливість розбіжності історичної динаміки ринку і товарного виробництва. Досліджено процес безпосереднього усупільнення виробництва, який підриває його товарний характер. Простежена еволюція від невідомого ринку до ринку замовлень.

Ключові слова: товарне виробництво, криза, безпосереднє усупільнення виробництва, ринковий механізм, капітал, кооперація праці.

В.М. Рязанцев. **Товарное производство и рынок в современной экономике.** Обоснована возможность противоречия исторической динамики рынка и товарного производства. Исследован процесс непосредственного обобществления производства, подрывающий его товарный характер. Прослежена эволюция от неизвестного рынка к рынку заказов.

Ключевые слова: товарное производство, кризис, непосредственное обобществление производства, рыночный механизм, капитал, кооперация труда.

V.M. Rjazantsev. **Commodity production and the market in modern economy.** The possibility of a possible contradiction between the historical dynamics of the market and the production of commodities is grounded. The process of direct socialization of production affecting its commodity character is studied. The evolution from an unknown market to the market of orders is traced.

Keywords: commodity production, crisis, direct socialization of production, market mechanism, capital, cooperation of labour.

Глобальный кризис 2008...2009 гг., замедление роста мировой экономики и современная экономическая нестабильность, сопровождающаяся ожиданием второй волны кризиса, положили конец периоду господства в экономической мысли неолиберальных теорий, начавшемуся